

Hvidovre Lokalhistorie

Hvidovre Lokalhistoriske Selskab
og Historiens Hus Hvidovre
26. årgang — Nr. 4 — 2008

INDHOLD

Nyt fra Formanden	s. 3
En munter statsminister i Risbjerggårds have <i>af Bent Zinglersen</i>	s. 4
Holder man traditionel jul i Hvidovre i 2008? <i>af Birgitte Slenes</i>	s. 8
Min barndoms jul <i>af Henny Paaske</i>	s. 10
Om julen efter 1950 <i>af Henny Paaske</i>	s. 13
Julen i 1920'erne og 1930'erne <i>af Birgitte Slenes</i>	s. 15
Julen hos en proprietærfamilie i Hvidovre i slutningen af 1800-tallet <i>af Birgitte Slenes</i>	s. 18
Om det kulturhistoriske arbejde i Historiens Hus <i>af Poul Sverrild</i>	s. 20
Medlemsarrangementer	s. 22
Lokalhistorisk Selskabs Bestyrelse	s. 23
Kravlenisser	s. 24

Udgiver:

Hvidovre Lokalhistoriske Selskab

Rytterskolen
Tlf. 36 47 34 44

Hvidovre Kirkeplads 1, 2650 Hvidovre
e-mail: hvidovrerytterskole@mail.tele.dk
www.sitecenter.dk/rytterskolen
&

Historiens Hus

Tlf. 36 49 00 30

Alarmpladsen 3, Avedørelejren, 2650 Hvidovre
e-mail: lokalarkiv@hvidovre.dk
www.historienshus.hvidovre.dk

Redaktion: Poul Sverrild ansv. og Birgitte Slenes

Trykt i 500 eksemplarer

Forsidefoto: Døtrene på Bredegaarden i 1879 (s.18), Ellehammers fly (s.7), nisse

NYT FRA FORMANDEN

Mandag den 20. oktober fortalte lederen af Historiens Hus Poul Sverrild om aktuelle forhold inden for det historisk/kulturelle område.

De tilstedeværende fik en god oplevelse og kunne endnu en gang undre sig over, at Historiens Hus (e) ikke er blevet statsanerkendt. Såvel indholdsmæssigt som med det befolkningsmæssige grundlag i orden er det ikke til at fatte.

Det var derfor med stor tilfredshed, at vi hørte, der er ved at blive etableret et fælleskommunalt samarbejde med henblik på opnåelse af statsanerkendelse.

Herluf Rasmussen var den 17. november vores gæst. Han fortalte om den kommunalpolitiske del af sit liv. Utroligt, men sandt. Et foredrag så levende, provokerende og samtidig med stor empati for de beskrevne personer, skal man lede længe efter. Her er kun at glæde sig til udgivelsen af den kommende selvbiografi.

Synd, at ikke alle vore medlemmer oplevede disse to aftener. Der bliver til gengæld mulighed for at møde op til de kommende to arrangementer, hvor tidligere politi-

mester Herman Langlouis og Georg Hansen er vores gæster. Se nærmere under arrangementssiden.

Nu, hvor året går på hæld, vil vi i bestyrelsen sige tak for opbakningen til arrangementerne og de mange gode råd.

Vi ser gerne, at endnu flere bliver medlemmer, så ville det ikke være en god idé at give en god ven eller bekendt et medlemskab til Hvidovre Lokalhistoriske Selskab i julegave?

På bestyrelsens vegne ønsker jeg alle en glædelig jul samt et godt nytår.

EN MUNTER STATSMINISTER I RISBJERGGÅRDS HAVE

af Bent Zinglersen

Borgbjergs fedtede jakke

Jeg erindrer Risbjerggårds store have ved siden af værtshuset, men den er jo for længst lavet om til parkeringsplads. Det første minde der rinder mig i hu, var et socialdemokratisk folkemøde, formentlig omkring 1935, hvor jeg sammen med familien hørte partiets næstkommanderende, undervisningsminister Frederik Borgbjerg holde hovedtalen. Det eneste,

Frederik Borgbjerg

jeg faktisk husker om dette berømte koryfæ, er mors let beskæmmende konstatering af, at han havde fedtpletter på sin jakke! Den slags havde jeg jo ikke sans for at registrere.

DKP og Hvidovre

Det næste minde var et valg møde efter krigen, hvor Socialdemokratiets formand, statsminister Hans Hedtoft skulle tale i den gamle have. Det var skønt sommervejr, og

Hans Hedtoft Hansen

Risbjerggård 2008

der var næsten lige så mange mennesker, som når kommunisterne holdt offentlige møder i Hvidovre. Det var så ejendommeligt den gang, at DKP samlede langt de største tilhørerskarer ved deres valgmøder, men fik meget få stemmer ved valgende – om end nok til 18 mandater ved det første valg efter den tyske besættelse. Det gik hurtigt ned ad bakke, da 200 dagblade satte den kolde krig ind imod partiet. Ja, der var vitterligt et par hundrede selvstændige aviser i Danmark den gang – nu er der kun mellem 30 og 40 dagblade tilbage, og mange af dem er filialer

af andre.

Venten på Hedtoft

Tilbage til Hedtoft, som i øvrigt netop på den tid droppede navnet Hansen i enden. Han kom ikke til tiden, og den stakkels formand Svend Aagesen – glarmesteren, som jeg kendte udmærket andetsteds fra – forsøgte på de pinligste måder at trække tiden ud og holde på det store publikum, der først og fremmest var kommet for at høre og se Hans Hedtoft, som var en sjælden gæst i Hvidovre.

Hedtoft kom med rutebil

Jeg var sammen med Leo og Chri-

Bus 132 ved Stormly i Avedøre.

stian Rosschou mødt op i haven, og vi kendte rutebiltiderne. Aagesen regnede vist med, at statsministeren ville komme anstigende i en sort ministerbil med uniformeret chauffør, men det var ikke Hans Hedtofts stil. Vi andre vidste fra utallige møder rundt om i Storkøbenhavn, at Hedtoft foretrak offentlige transportmidler, når afstandene var større, end han med rimelighed kunne gå.

Da en bus fra Valby var i anmarch, gik vi over til stoppestedet og modtog statsministeren, der selvfølgelig regnede os for at være en modtagelseskomité fra DSU. Vi lod ham blive i troen og viste den store mand ind til mødepladsen. Til synlig ærgrelse for Aagesen var

Hedtofts første handling at købe en flok bajere og drikke dem sammen med Leo, Christian og mig – tre gutter, som Aagesen fra talrige møder kendte som medlemmer af DKU. Han kunne næppe undgå at se, at Hedtoft befandt sig udmærket i vores selskab.

Statsministeren holdt i øvrigt den søndag en tale, der var temmelig rød af en socialdemokratisk ministertale at være; men den dygtige politiske strateg havde vel fået at vide eller selv opdaget, at Hvidovre sammen med Køge og Aalborg var de rødeste kommuner i landet.

Spadseretur med Hedtoft

Nogle dage efter – eller måske uger – mødte jeg en morgen Hans Hedtoft på Slotsherrensvej i Van-

løse. Han hilste, som om han genkendte mig, og da vi tydelig nok skulle samme vej, spurgte jeg, om vi skulle slå følge. Det blev straks accepteret.

Jeg spurgte, om han var på vej til linje 2 på Godthåbsvej for at komme til Slotsholmen, men han svarede – ikke uventet: ”Jeg behøver sgu ikke at køre med sporvogn til arbejde. Jeg spadserer ind fra Fuglsang Allé – hver morgen!” Så det blev to passionerede fodgængere, der fulgtes ad til den indre by den morgen – for mig formiddag. Vi talte ikke om politik, men om Brønshøjs historie, som Hedtoft kendte en masse til. Det kom mig til gode senere, da jeg kom til at arbejde for Brønshøj-Husum Avis.

Svend Aagesens arbejdsplads

Hvad Svend Aagesen angår, havde jeg på det tidspunkt kendt ham i nogle år.

Da jeg i 1943 begyndte som cykelbud for Dansk Gulddlistefabrik, var Aagesen mestersvend på Zederkops store glarmesterværksted i Istedgade 109, formentlig byens største. Det strakte sig hen over den store kælderrestaurant Blomsten dybt ned i en blindgade, hvor Ellehammer i øvrigt byggede den maskine, med hvilken han i 1906 foretog Europas første flyvning på øen Lindholm. Zederkops butik lå ud til Istedgade i stueplan.

Formentlig i 1944 skulle Aagesen debutere som selvstændig glarme-

ster med en meget stor forretning på Mågevej 11 – lige ud imod Genforeningspladsen.

Fabrikken på Islands Brygge satte mig til med en trehjulet cykel at flytte hans butik op med rammelister, rammeprøver, indrammede raderinger og enkelte store oliemalerier – vores direktør Bergmann var stærkt kunstinteresseret med særlig interesse for malerkunst og porcelænskunst. Jeg skal love for, at det blev en pæn og velassorteret butik, han fik på Mågevej, hvad hans senere butik i Hvidovre ikke var.

Til gengæld blev Aagesen Hvidovres borgmester et par perioder efter fars gamle ven Ole Toft Sørensen, blot med Christian Sørensen ind imellem.

En kopi af Ellehammers fly står nu i Hangaren på Avedøre Flyveplads.

HOLDER MAN TRADITIONEL JUL I HVIDOVRE I 2008?

af Birgitte Slenes

Den traditionelle jul

Den traditionelle jul er en juletræs jul, som den er beskrevet i ”Højt fra træets grønne top” af Peter Faber fra 1848 og i ”Peters Jul. Vers for børn” af Johan Krohn fra 1866. Juletræs julen har sin oprindelse i Tyskland, og blev indført i det borgerlige miljø i Danmark i 1800-tallet. Hver familie har sine egne juletraditioner.

Den sønderjyske adventskrans, den grønne krans med de fire hvide lys og de røde bånd, var almindelig under 2. verdenskrig og fik sin helt store udbredelse efter, at den havde været på årets julemærke i 1946.

I 1940-erne kunne man købe julekalendere, men hjemmelavede kalendere af stof med 24 lommer til gaver var også populære. Efter 1945 tog danskerne også den svenske juletradition til sig: julebukken af halm, glögg og Lucia-optøjet. I 1962 så Børnenes Julekalender, efter svensk forbillede, dagens lys i radio og fjernsyn (fra 1977 kaldet Børnenes U-landskalender). Fra 1965 kunne man høre Morgennisserne i radioen hver morgen de sidste 14 dage før jul. Overskuddet gik til Danmarks Radios Hjælpesfond. Programmet afløste julevelgørenhedskoncerterne 1935-1961.

Spørgsmål og svar

Historiens Hus har stillet en ræk-

ke spørgsmål til 80 borgere i Hvidovre. De 80 adspurgte er medlemmer af Lokalhistorisk Selskab og brugere af Aktivitetsscenetret i Hvidovregade 49.

De 80 besvarelser er fordelt på aldersgrupperne 60-69 år (31), 70-79 år (26) og 80-89 år (18). Af de 80 har fem ikke opgivet alder.

I ”Peters Jul” foregik forberedelserne til julen med at bage og brase, lave julegaver, og pynt til juletræet. Af spørgeskemaerne fremgår det, at de fleste har både hjemmelavet, arvet og købt pynt på juletræet: dannebrogssflag, trommer, engle, kræmmerhuse, hjerter og en stjerne i toppen af træet. Over halvdelen får hjemmebagte småkager til kaffen. På de fleste juleborde vil der være flæskesteg, and og til dessert risalamande.

Spørgsmålene: 1/ er det vigtigt for dig, at julen minder om din barnheds jul?, og 2/ beskriver ”Peters Jul” af Johan Krohn fra 1866, hvordan du holder jul eller drømmer du om, at julen skal være sådan? er besvaret således: Aldersgruppen 60-69: 15 ud af 31 svarer, at det er vigtigt at julen minder om barndommens jul, og syv at deres jul enten er som i ”Peters Jul” eller ønsker, at julen var som i Peters jul, men bare ikke

har kræfterne til selv at bage småkager etc.

Aldersgruppen 70-79: 11 ud af 26 svarer, at det er vigtigt at julen minder om barndommens jul, og syv at deres jul enten er som i "Peters jul" eller ønsker, at julen var som i Peters Jul.

Aldersgruppen 80-89: 10 ud af 18 svarer, at det er vigtigt at julen minder om barndommens jul, og otte at deres jul enten er som i "Peters jul" eller ønsker, at julen var som i Peters Jul. Blandt de 80-89årige er der fem ud af 18, som inviterer børn og børnebørn hjem til jul (to har ingen børn), og de øvrige holder julen hos børnene eller øvrig familie.

Blandt de 60-69årige er der 21 ud af 31, som inviterer børn og børnebørn hjem til jul, tre holder julen alene, og de øvrige holder julen hos børnene eller øvrig familie. Blandt de 70-79årige er der 12 ud af 26, som inviterer børn og børnebørn hjem til jul, én holder jul alene, og to svarer at de af og til holder jul alene. De øvrige holder julen hos børnene eller øvrig familie.

I nogle familier skiftes man til, at holde jul. En del fejrer jul hos børnene, og inviterer så familien 1. eller 2. juledag.

På spørgsmålet: holder du jul i udlandet svarer to, at de rejser til hhv. Sverige og Norge på familiebesøg, tre svarer at de har været i udlandet på familiebesøg, én svarer, at han nogle gange rejser syd-

Juleaften 1958 hjemme hos familien Jelvard i Bredalsparken.

på i julen på grund af vejret, og én har været sydpå i julen fordi "hun havde lyst".

På spørgsmålet kunne du have lyst til, at rejse sydpå i julen svarer otte ud af 80: ja. På spørgsmålet: af hvilken grund? har man enten svaret: 1/ på grund af vejret, 2/ sidder alene i julen, eller 3/ for at slippe for juleræset.

Alt i alt må man sige, at barndommens jul og "Peters jul" stadigvæk er det, som de fleste synes, at julen skal være. Nogle rejser til udlandet for at holde jul med familie, men højst én af de adspurgte rejser sydpå julen 2008, og der er kun to, som har været sydpå. Og det er et fåtal af de adspurgte, som kunne have lyst til at rejse sydpå. Og af disse er det overvejende dem, som må tilbringe julen alene (det gælder både mænd og kvinder). Der er kun to af de adspurgte, som inviterer børn og børnebørn hjem i julen, som kunne have lyst til at rejse sydpå for at "slippe for juleræset".

MIN BARNDOMS JUL

af Henny Paaske

Mine forældres barndomserindringer har været med til at skabe de traditioner, som jeg husker fra min barndom. Min far kom ud at tjene allerede 7 år gammel. Han blev inviteret ind til et glas saftvand juleaften, men han og hans 9 år gamle bror afslog. I stedet løb de 3-4 kilometer hjem til mor og far. Senere julenat fulgte deres far dem tilbage til det mørke karlekammer ved stalden. Han spredte aldrig juleglæde i mit hjem – han har sikkert oplevet flere af den slags juleaftener.

Min mor (født 1897) har fortalt om, at hun sammen med en bror et år i December solgte sprællemænd på Strøget - for at tjene lidt småpenge til lidt juleglæde. Min mor havde flere søstre og en enkelt bror, og i deres hjem blev der holdt juleaften.

Min mor havde sit ismejeri/brødudsalg fra 1931. Der var åbent hver dag hele året – dog lukket Langfredag og første juledag. Det var en svir for min mor at kunne sove lidt længere denne juledag.

Jeg er født i 1928, og jeg husker hvordan min mor i December dekorerede sit butiksvindue. Af en stor hvid flødebolle-kasse blev der

fremstillet et hus. Pladevat med glimmer gjorde det ud for sne på taget. Vinduer og døre blev skåret ud - lidt rødt celofan for vinduerne. En elektrisk pære blev anbragt i huset, det så festligt ud med det røde lys. Det hele anbragt på pladevat, og nisser og grankviste anbragt i butikkens vindue. – Fra 1940 ødelagde mørklægningen den fornøjelse.

Min mor lærte mig at lave pynt til juletræet. Der var brug for meget silkepapir i flere farver. Flere 10 cm lange strimler blev limet på en pind, som igen blev bundet på en gren på juletræet. Roser var lette at lave i silkepapir, og disse blev også bundet på træet. Vi havde også hvide engle skåret ud i karton, sikkert efter model fra min mors barndom. Og flettede hjerter naturligvis. Vi havde også nogle glaskugler. Lysholdere blev klippet fast på en gren, det var meget svært at få lyset til at være lodret. Fra 1940 og helt til 1946/7 var det svært at få rigtige stearinlys. Der blev blandet parafin i, og disse lys brændte meget hurtigt ned.

I skolen ca. 1941 lærte jeg at flette stjerner af 4 meget lange strimler glittet papir. Johanne Petersen, min lærerinde, skar med en skære-

Henny Paaskes foto af familien ved det pyntede juletræ i 1912. Henny Paaske er født i 1928.

Til højre ses den hjemmelavede julepynt, som Henny Paaske beskriver den i teksten.

maskine disse strimler ud af linieret foliepapir. I julemånederne brugte vi en time om lørdagen til lidt julehygge. Pigerne måtte have sytøj med (julegaven til mor), der blev læst julehistorier – og så flettede vi altså også julestjerner.

Johanne Petersen tog mod bestilling på diverse julehæfter, (bl.a. 'I Julelampens skær') som vi så fik ved juleafslutningen sidste skole-

dag før jul. Det har sikkert været meget opbyggelige historier, så vidt jeg husker.

Kun et enkelt år i min barndom havde vi besøg af min moster og hendes familie, samt min mormor.

Det var besværligt med bus og sporvogn til Nørrebro sådan en juleaften. Ellers var vi altid alene hjemme. Min mor havde jo også altid travlt i forretningen op til jul.

Julegaveindkøb var hendes domæne, og hun havde ikke mange muligheder for at gå på indkøb. Vi fik også kun en enkelt gave hver. Da jeg har fødselsdag først i Januar, fik jeg gerne at vide, : at nu fik jeg en stor julegave, og så lidt mindre til min fødselsdag – eller også omvendt. Jeg følte mig altid snydt. Vi fik gerne noget tøj. Da jeg var 7 år, vandt min dejlige moster nogle penge, og så fik jeg et fint dukkekaffestel i det fineste porcelæn. Mine brødre fik en dampmaskine. Se det var en jul.

Jeg havde to store brødre 4 og 6 år ældre end mig, og de syntes som min far, at alt det med juletræ o.s.v. var noget pjat. Fra jeg var 12-13 overtog jeg pyntningen af juletræet, og følte mig frustreret over at være den eneste i familien, der syntes at julen var noget særligt.

Jeg var glad for at besøge nogle af vores naboer: tænk engang, *faderen* i huset deltog i julehyggen.

(han har sikkert ikke haft juletraumer, som jeg gætter på at min far havde). Naboen havde hængt et vognhjul op under loftet, og her var anbragt 24 lys, som så blev tændt et efter et. I det hjem så jeg også den første adventskrans. Deres familie stammede fra Tyskland, så de har haft traditionen fra deres hjem. Det har været i 1942.

I 1947 købte jeg verdens første kravlenisser i en kiosk i St. Kongensgade (jeg blev distraheret, da jeg så dronning Ingrid med lille Margrethe stå og kigge ind på juleudstillingen i kioskens vindue). Kravlenisserne var opfundet af Frederik Bramming. Jeg har stadig 3, som er blevet behandlet med omhu.

Se Henny Paaskes kravlenisser på bladets for- og bagside.

OM JULEN EFTER 1950

af Henny Paaske

Da jeg fik mit eget hjem, og især efter at vi fik 3 børn, blev der gjort meget ud af julen.

Allerede før 1. December var der gjort indkøb af kalenderlys og valgt en julekalender. Og det var et større arbejde at fremstille en pakkekalender med passende små gaver til hver dag. Om søndagen var der et brev, (kamoufleret som pakke) der gav anvisning på en skattejagt rundt i lejligheden/huset.

Søndagens gave var så enten Anders And blade eller et spil, som forældrene håbede gav mulighed for at sove lidt længere.

De tre børn førte et meget omhyggeligt regnskab med, hvem der tændte lyset, hvem der pustede ud og hvem der åbnede julekalender og pakkekalender.

Adventskrans har vi også altid tændt hver søndag. Et lille bord var altid optaget af et nisselandskab, med et spejl som sø, og kirke, huse og nisser rundt omkring. På hoveddøren hænger der også hvert år en dekoration.

Vi var også hvert år på en større rundtur til de forskellige stormagasiner, for at se juleudstillingerne. Der var altid gjort meget ud af disse vinduer, og specielt Daells Varehus' var et besøg værd. Daells Varehus lå på Nørregade, men de-

res udstilling var placeret i et hjørnevindue på Amagertorv. Her var der et væld af mekaniske nisser og dyr, der kunne fange opmærksomheden ret længe. Magasin havde gerne et tema, enten Askepot eller Snehvide og dværgene. Messen på Købmagergade var også værd, at besøge.

Der blev flettet mange julehjerter og lavet Jacobsstiger og guirlander i December, men småkagebagning fandt ikke sted hos os.

Kun et enkelt år var vi på besøg juleaften hos farbror, og det første år vi boede i Bredalsparken var denne farbror og hans familie hos os. Ellers var vi hjemme, men havde altid bedsteforældre på besøg. Næsten hvert år kom mine forældre, og hvert andet år kom far-mor/farfar, samt fars moster og morfar også.

Juleaften fik vi, når vi var mange den traditionelle flæskesteg, med 'ferniserede' kartofler, som vi kaldte de brune kartofler. De senere år har det været andesteg, der står på menuen. Og naturligvis var der mandel i citronfromagen eller ris à l'amanden. Min mand 'beklagede' sig, fordi: da han var barn, var det altid hans morfar der skulle have gaven, og da vi fik børn, så sørgede vi naturligvis for,

at også de fik en mandel. Mandelgaven var naturligvis en marcipangris eller en æske chokolade.

Juletræet var altid en rødgran, fra 1980 gik vi over til Douglas-, eller ædelgran, der ikke drysser. På en af de øverste grene sidder hvert år en lille glasfugl helt fra min barndom. Børnene har klippet en masse ting, i papir, der bliver hæget om. Julehjerterne helt fra børnenes tidligste forsøg kommer også på. Nu er der også kommet små engle, frembragt af børnebørn i børnehaven. De er lavet af nudler/skruer og makaroni. En masse glaskugler reflekterer lysene. Efterhånden er de kendte lysholdere udskiftet med forgyldte Georg Jensen ting.

Lige fra børnene har kunnet gå, har de lært at 'danse' om juletræet. Vi får hver et hæfte med salmer/sange, og så synger vi os igennem siderne. Nu er det blevet til kun første og sidste vers. Der er ingen mulighed for undslå sig, ved ikke at kunne teksten. Vi slutter altid med 'Højt fra træets grønne top' og allersidst 'Nu er det jul igen' mens vi løber gennem alle rum i huset.

Siden vi fik børnebørn har vi bestemt, at de voksne ikke giver hinanden gaver – men der er også så rigeligt med gaver, at de ikke alle kan ligge under træet. Det tager lang tid, at pakke gaver op, og det er sjældent at nogle af børnene er blevet skuffet. Jeg fik gerne penge

af mine forældre og svigerforældre til at købe ting til deres børnebørn, da de ikke selv kunne finde på noget. Jeg vidste lidt bedre, hvad de ønskede sig, og jeg har af og til også benyttet mig af systemet, da jeg selv fik børnebørn. Nu er disse børnebørn så store (fra 24 til 16 år) at de af mig får en kuvert med penge, så de kan købe sig ting på Januarudsalget. En smukt indpakket gave er mere festlig, men drengene foretrækker det på vores måde. Gaver var/er altid smukt indpakket, og alt dette gavepapir fyldte efter udpakningen en hel stor plasticsæk. I flere år spillede vi bankospil, hvor de voksne så alligevel fik de gaver, de skulle have.

Min datters børn mener, at de kun kan fejre juleaften i Avedøre, så der er her hvert år, enten alene eller sammen med en bror og hans familie. 2. Juledag kommer den øvrige familie til skinke og grønlangkål.

Fra ca. 1975 har der i et af havens grantræer været anbragt en lyskæde – nu har det udviklet sig til flere træer. I mange haver og på mange huse er det nu nærmest lysorgier med fantasifulde dekorationer. Det gør det nemmere at komme igennem den mørke December.

Julen er en herlig tid.

JULEN I HVIDOVRE I 1920´ERNE OG 1930´ERNE

af Birgitte Slenes

På baggrund af nogle erindringer indsamlet af Lokalhistorisk Projekt og trykt i "Familieliv - glimt af livet i Hvidovre 1925-1940", udgivet af Hvidovre Lokalhistoriske Selskab i 1985 har vi et godt indtryk af juletraditioner i 1920´erne og 1930´erne.

Erindringer

Ella Carstensen, født i 1897 i Kbh., kom til Hvidovre i 1927, beretter, at der ikke var råd til at lave så megen ståhej over julen. Juleaften fik familien flæskesteg og risengrød med mandel. Der var ikke mange gaver under juletræet. Og man gav udelukkende praktiske gaver. Julen var ikke specielt religiøs for familien: kun én gang var de i kirke juleaften.

Elna Berg, født i Lemvig i 1902, kom til Hvidovre i 1936, beretter, at man sparede op til julens glæder: "Der kom en mand og opkrævede penge, og han fik hvad vi kunne undvære, en 5´er eller en 10´er, og så fik vi pengene udleveret til jul. Det hændte, vi fik en gåsesteg eller en andesteg for de penge".

John Quist Petersens beretning

om sin barndoms jul: Det var en tradition, at de voksne pyntede stuerne. På juletræet var der bl.a. kræmmerhuse med slik i. På toppen af træet en stor nissemand med et grødfad. Faderen lavede selv noget af julestadsen. Man knækkede valnødder og satte sløjfe i og broncerede dem (denne tradition har John Quist Petersen videreført). Julemiddagen bestod af grød og flæskesteg med rødkål. Desserten var citronfromage og hertil KB-nisseøl med lidt sukker. Bagefter dansede man om juletræet og sang de traditionelle julesange. Julegaven til børnene var et stykke legetøj eller lidt tøj. Ved børnenes senge hang en julestrømpe med lidt slik i (for 5 øre kunne man få en flødebolle og et strømpebånd af lakrids).

1.juledag kom familien, og så blev der spist og drukket snaps og øl.

Ruth Kristensen, født i Kbh. i 1921, kom til Hvidovre i 1924, fortæller, at julemiddagen bestod af andesteg, gåsesteg eller flæskesteg. "Det tog lang tid, før maden blev færdig, da elektriciteten svigtede, fordi der blev brugt for meget strøm. Så juleaften blev trukket ud, hvilket vi børn syntes var

spændende"...."Vi måtte ikke se juletræet blive pyntet. Det blev pyntet og tændt bag lukkede døre. Når der blev ringet med en klokke, blev der åbnet til stuen. Så dansede vi omkring juletræet og sang salmer". Børnene fik udover julegaven hver en tallerken med appelsiner, æbler og konfekt.

Margit Nielsen, født i 1914 i Søborg kom til Hvidovre i 1923, beretter om en juleaften i Hvidovre, hvor familien boede i et træhus. Det var en meget streng vinter, og

de havde siddet i sengen hele dagen for at holde varmen. "Vi børn blev sendt ned til en købmand i Avedøre efter havregryn og så fik vi havregrød juleaften". Heldigvis kom en bekendt forbi 1. juledag med to nyslagtede høns så de kunne få rigtig mad. Men som hun fortæller "det var den værste juleaften, jeg nogensinde har oplevet".

Gudrun Fjeldsø fortæller om sin barndoms jul på Frederiksberg og i Hvidovre. Forældrene var fra en egn i Jylland, hvor man gjorde

Juleaften hos Ruth Kristensens farmor ca. 1930

meget ud af julen. Man gik tidligt i gang med juleforberedelserne: Gudrun fik til opgave at sy små julegaver til bedsteforældrene. Selv skrev børnene ønskesedler. Øverst på listen stod ”unyttige ting” fra Daells Varehus. Der var selvfølgelig også praktiske gaver under træet, som f.eks. omsyet tøj af moderens aflagte kjoler. Stovask og indkøb blev ordnet i god tid. ”Julen begyndte altid med, at der stod et grisehoved på køkkenbordet. Hovedet blev parteret, og så blev der lavet god gammeldags sylte af det”. Der blev bagt leverpostej, franskbrød og småkager. Børnene deltog i småkagebagningen og lavede også konfekt.

Juleaften gik familien altid i kirke kl. 16.00. Når de kom hjem, pyntede faderen træet, som gik op til loftet og moderen ordnede maden, som var flæskesteg med rødkål og risengrød med mandel. ”Vi børn blev losset ind i et rum, hvor vi kunne sidde og snakke sammen og hygge os. Det var meget svært at sidde der....” Børnene så først det pyntede juletræ når de skulle danse om det. Pynten blev gemt fra år til år, også den gamle molesterede stjerne, men ”moderne” fehår, og englehår fandt også for en tid plads på træet....Gaverne blev uddelt, og man så på, at hver enkel gave blev pakket ud. Faderen forærede sig selv Blæksprutten. Af gavepapiret lavede de dukketeater og påklædningsdukker. 1. juledag

inviterede de nogle venner til julefrokost med hjemmelavet kogt kød, saltet kød, rejesalat og øl og snaps. 1. nytårsdag fik de kogt torsk hos vennerne.

”Juletræet blev tændt igen nytårs-aften, og da vi var børn, stod det lige til Hellig Tre Konger, og vi havde altid fri fra skole indtil Hellig Tre Konger. På denne aften havde vi en trearmet lysestage på bordet. Til nytår fik vi en lille eftergave, og det gjorde vi også til Hellig Tre Konger”. Den lange ferie gik gerne med at læse, da moderen ikke tillod, at de brugte syndl eller andre spidse genstande mellem jul og nytår (overtro).

Som det fremgår, var familien Fjeldsø økonomisk bedre stillet end det var normen i mellemkrigstidens Hvidovre.

JULEN HOS EN PROPRIETÆRFAMILIE I HVIDOVRE I SLUTNINGEN AF 1800-TALLET

af Birgitte Slenes

På baggrund af en samtidig kilde, en dagbog for årene 1882-1888 ført af proprietær Brusch af Bredegaard og Gammelgaard i Hvidovre får vi et billede af, hvordan julen har formet sig hos proprietæren og hans familie. En af dagene før jul tog han til byen for at købe julegaver, og svigermor blev hentet. Juleaftensdag arbejdede proprietæren som på andre hverdage. 2. juledag holdt han helt fri, og som regel også 1. juledag.

Det fremgår ikke af dagbogen, at familien gik i kirke i julen, men

han har sammen med sin kone Signe og svigermoderen været til nytårsgudstjeneste. Det fremgår også, at de i slutningen af året ofte var til gilde.

Som en kuriositet kan nævnes, at proprietæren hvert år og på samme dato d. 30/12 vejede sine syv børn. F. eks vejede Carl (født 1868) 103 pund i 1885 og i 1888 123 pund, Ludvig (født 1869) hhv. 76 og 114 pund, Knud (født 1880) hhv. 35 og 47½ pund, og Margrethe (født 1871) hhv. 78½ og 99 pund (1 pund = ½ kg)

Uddrag af proprietærens dagbog

Det fremgår af dagbogen, at han søndag d. 24/12 1882 kørte 22 tdr. mask hjem. Dagen før havde han været på torvet med gæs – ”en dårlig forretning”. Imellem jul og nytår deltog han i Sognerådsmøder. Den 1. januar : ” Signe, min svigermoder og jeg i kirke”.

I 1883 havde han d. 22/12 været ”i byen for at købe julegaver”, og d. 24/12 ” skåret hakkelse og kørte for mælkeforpagteren”. 1.juledag skriver han var det ”varmt solskinsvejr”, og 2. juledag var ”kaptajn Petersen m. familie, Schrøder, Noline og frøken Petersen på besøg”. Den 27/12 var

han til Sognerådsmøde i Valby, og ”var i byen, og fik børnene vaskede”. Den 31/12 var han ”i byen og købte 85 møgbilletter (: møgbilletterne var formodentlig blevet solgt af et renholdningsselskab. Møgbilletterne gav adgang til latrinen fra København, som blev solgt til landmænd og gartnerier. Frem til 1854 lå byens latrinkule lige udenfor Amagerport. Amager blev dengang kaldt for Lorteøen. Med tiden voksede mængden af renovation og i 1889 sluttede Københavns Magistrat kontrakt med Statsbanerne om transport af latrinen til sjællandske landstationer. Det fremgår af dagbogen, at proprietæren ofte har kørt 1 læs latrin (hjem)... Theodor og Julie kom. Mælkeforpagterens til aften hos os”.

Den 21/12 1884: ”6 køer solgt til Malling ved Lytken á 1175 kr.”
Den 23/12: ”til sognerådsmøde i Valby, og i byen med Signe, Carl,

I vinduet til venstre ses proprietæren, sønnen Knud og Signe. 1901

Ludvig Knud og frøken Køhne. Svigermoder med hjem”. Den 24/12 skriver han: ”kørte for mælkeforpagteren. Leverede 5 køer ind til Malling . 5 køer med hjem fra Olsen”. 1. juledag: ”lidt frost”, 2. juledag: ”roligt vejr m. overtrukket himmel”, d. 27 og 28/12 (en søndag) ”roligt vejr m. overtrukket himmel”. Den 30/12: ”Sognerådsmøde i Valby. Om aftenen til gilde hos Niels Nielsen”.

Den 23/12 1887:” Kørte et stort læs rugbrætter til Nielsen. Voldsom snebyge om eftermiddagen. Emilie og jeg i byen. Carl og Ludvig kom hjem. Den 24/12 kørte han 9 tdr. rug til møller Berthelsen. Det samme skete 1. juledag. 2. juledag tilbragte han i familiens skød. Den 28/12: ”Sognerådsmøde i Valby” og ”Carl, Ludvig og Margrethe med mig på komedie”. Den 29/12: ”Inde med hakkelsesmaskinen. Sognerådsmøde i Valby. Stort gilde hos Isak Hansen”.

OM DET KULTURHISTORISKE ARBEJDE

I HISTORIENS HUS

af Poul Sverrild

Lokalhistorisk Selskabs oktobermøde havde museumschef Poul Sverrild som foredragsholder.

Det er efterhånden en tradition, at ét af selskabets medlemsmøder i efteråret er en beretning om virksomheden i Historiens Hus og om, hvad der i det hele taget rører sig på det kulturhistoriske arbejdsfelt.

Poul Sverrild gav denne gang en orientering om udviklingen i forlængelse af det store kulturarvskommuneprojekt. Opgaven med at organisere Bygningskulturens Dag 2008 på landsplan og forfatte det flotte årshæfte var blevet tildelt Hvidovre, fordi vi havde demonstreret, at vi her kunne håndtere arbejdet med velfærdsamfundets bygninger.

Historiens Hus indsats omkring Hvidovre Kommunes bygningsmasse og arbejdet med at finde bevaringsværdierne har resulteret i, at den kulturhistoriske vinkel nu er blevet en central og naturlig del af arbejdet med kommunens fysiske rammer. Det betyder, at når vi

arbejder med kommuneplan og lokalplaner, så bliver de fagligt begrundede synspunkter fra Historiens Hus inddraget. Ikke at synspunkterne altid tilgodeses, men det er nu engang vilkårene i samarbejder.

I det kommende kommuneplanarbejde skal Historiens Hus bidrage til udarbejdelsen ved at være tovholder i én af de fire arbejdsgrupper. Det er ønsket, at denne centrale placering af de kulturhistoriske værdier vil vække interesse og skabe debat, så udviklingen af Hvidovres fysiske identitet kan ske på et bredt grundlag og med et stærkt folkeligt engagement.

Aftenen rummede også en orientering om det store revitaliseringsprojekt for Københavns nyere Befæstning.

Det er ikke mindst Avedøre Flyveplads, som er i spil og rummer muligheder for, at der kan blive tilført et pænt tocifret millionbeløb i tilskud fra Realdania, Kulturministeriet og Miljøministeriet.

Om hele projektet bliver virkelig gjort vil blive afgjort i løbet af det næste halve års tid. Planerne om at lade Historiens Hus indgå i en større museumskonstruktion, som også omfatter Brøndby og Rødovre Kommuner blev også berørt.

De fremmødte fik lejlighed til at deltage i en miniatureundersøgelse om julevaner, som én af Historiens Hus medarbejdere, arkivar Birgitte Slenes, havde udarbejdet. Resultatet af undersøgelsen er præsenteret i dette blad.

Endelig var der orientering om Historien i Gaden, hvor den seneste historie var Officerspavillonen i Avedørelejren, og den næste kommer i februar 2009, hvor der bliver sat et minde over stiftelsen af Socialistisk Folkeparti, som blev stiftet på Holmegårdskolen for 50 år siden.

Aftenen blev sluttet af med et show med gamle arkivbilleder, som viste udviklingen i den lokale transport og de transportmidler, som Hvidovre kunne præsentere gennem Det tyvende Århundrede.

KOMMENDE ARRANGEMENTER

Mandag den 19. januar fortæller Hvidovres tidligere og mangeårige **politimester Herman Langlouis** om sit liv i politiets tjeneste.

Lille Friheden kl. 19.00. Tilmelding på Rytterskolens automatiske telefonsvarer 36 47 34 44 senest søndagen før arrangementet.

Mandag den 23. februar er **Georg Hansen** (også kendt som tidligere formand i Hvidovre Cykel Klub) vores gæst. Han fortæller om Slangerpbanens historie og de mange historier, der verserer om de deltagende arbejders hverdagsliv.

Lille Friheden kl. 19.00. Tilmelding på Rytterskolens automatiske telefonsvarer 36 47 34 44 senest søndagen før arrangementet.

Generalforsamling den 9. marts. Efter generalforsamlingen bliver der vist en historisk Hvidovre-film.

Lille Friheden kl. 19.00. Tilmelding på Rytterskolens automatiske telefonsvarer 36 47 34 44 senest søndagen før arrangementet.

Et trist glimt fra Hvidovre i det tidlige efterår.

En borger har foretaget en ulovlig opfyldning ved det 300 år gamle ejerlavsdige langs med vesterskel. I baggrunden skimtes en tilsvarende ulovlig indretning af parkeringsplads i det historiske anlæg.

BESTYRELSEN FOR HVIDOVRE LOKALHISTORISKE SELSKAB 2008

Formand Ole Asbjørn Petersen
Grenhusene 53
tlf. 3649 5785
-mail: 5002701@bredalsparken.dk

Næstformand Benny Riisager
Østre Kvartergade 11.st.tv.
tlf. 3678 2968
-mail: bennyriisager@av2.dk

Kasserer Ejvind Jensen
Paris Boulevard 22
tlf. 3649 2885
-mail: brund.jensen@privat.dk

Bestyrelsesmedlem Vagn Bacher
Hvidovregade 31B,1.tv.
tlf. 3648 1434

Bestyrelsesmedlem Jette Randal-Lund
Østre Kvartergade 9 st.th
tlf. 3649 0659
-mail: jrl@av2.dk

KB-medl. Allan Fredskov
Svendbjergvej 1A,1.mf.
tlf. 3649 9606
-mail: afe@hvidovre.dk

KB-medl. Kim Østerberg Bødkerpor-
ten 7 tlf. 3649 6804
e-mail: ktb@hvidovre.dk

1.suppl. Lars Bo Henriksen
Hvidovrevej 402
tlf. 36784869
e-mail: larsbo@sport.dk

2.suppl. Birte Gerdes

Strandmarksvej 46, 2.th.
2650 Hvidovre
36786404
-mail: birtegerdes@yahoo.dk

Revisor Hubert Steffensen
Hesselbjergvej 12
3649 0963

Revisorsuppleant Inge Larsen
Berners Vænge 7. 2.tv.
tlf. 3678 4736

Forretningsudvalg :

Ole Asbjørn Petersen, Benny Riisager,
Ejvind Jensen

Arrangementsudvalg :

Ole Asbjørn Petersen, Vagn Bacher,
Ejvind Jensen.

PR.og hjemmesiden:

Benny Riisager, Lars Bo Henriksen

Lokalhistorisk/kulturistudvalg:

Benny Riisager, Jette Randal-Lund, Lars
Bo Henriksen

Bladredaktion :

Ole Asbjørn Petersen, Poul Sverrild

Udviklingsudvalg:

Ole Asbjørn Petersen, Benny Riisager,
Poul Sverrild

Historiens Hus deltager i øvrigt i bestyrelsesmøder og i udvalgsarbejder efter nærmere aftale.

I december man –fredag kl. 9-15 og søndag d.14/12 kl. 12-16 er der mulighed for at se juletræet i Historiens Hus, som i år er pyntet med klassisk julepynt.

KRAVLENISSER

Allerede omkring 1900 kunne man købe billedark med nisser til at klippe ud, men det var Frederik Vilhelm Bramming, som opfandt begrebet ”kravlenisser”. Brammings første kravlenisseark blev udgivet i 1947 af forlaget Alliance. Igennem mange år dukkede nye ark frem, og samtidig blev gamle ark genoptrykt. Han har også illustreret julehæfter for forlaget Bergenholz, bl.a. ”Peters Julerejse” og ”Hans Peters Julefest” i slutningen af 1930-erne. Et årshæfte ”Julegaven” med Brammings nissetegninger blev uddelt gratis som reklame fra forretninger 1935-

1962, og fra 1940-erne og de følgende årtier kunne man købe tredimensionelle julekalendere med Brammings nisser.

Andre tegnere har siden hen lanceret ”kravlenisser” for ordet kunne ikke mønsterbeskyttes, men der kan vist ikke være tvivl om, at Brammings livlige nisser også vil være, at finde i mange hjem i 2008.

Bramming blev født i Frederikshavn i 1911. Familien flyttede siden til København, hvor han kom ind på Folmer Bonnén's Tegne- og Maleskole.

Henny Paaskes kravlenisser fra 1947 har også motiv på bagsiden.

